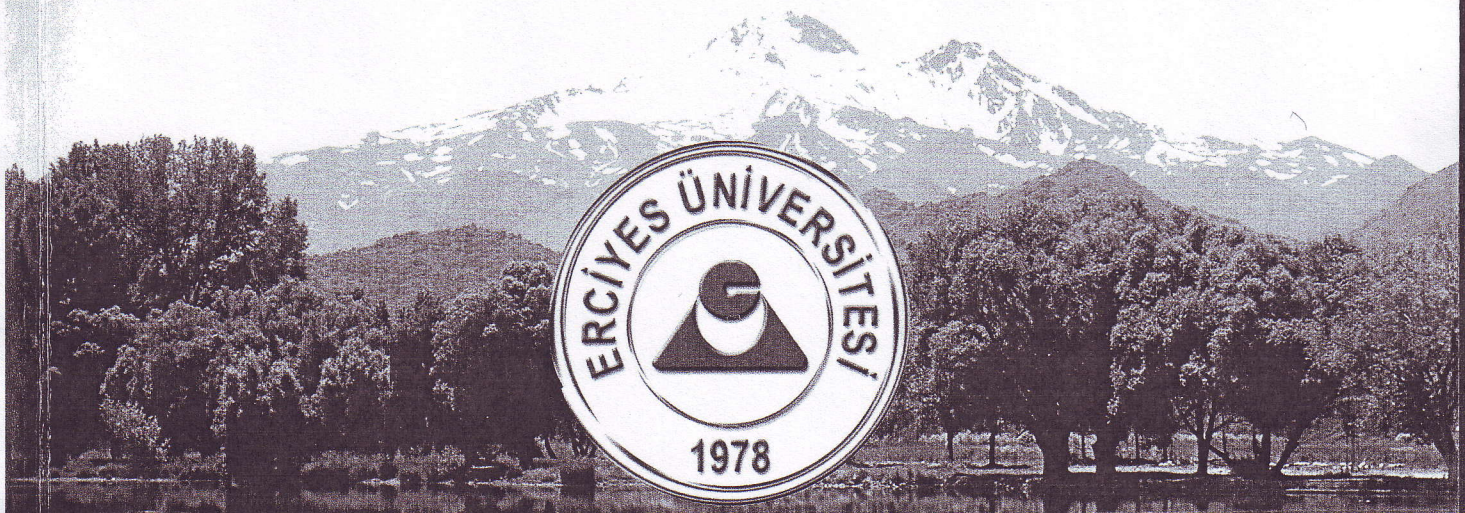
180

I. ULUSAL ERCİYES SEMPOZYUMU

23-25 EKİM 2003
Erciyes / KAYSERİ

SEMPOZYUM KİTABI

Mayıs 2005
KAYSERİ

18- TÜRKİYE DAĞ EKOSİSTEMLERİNİN EKOTURİZM POTANSİYELİ.
(A.Yüceer,O. İ.iDavutluoğlu)..... 55
19- DAĞ ALANLARI YÖNETİMİ (DAY) VE PLANLAMASI AÇISINDAN ERCİYES DAĞI.
(B.Gönençgil)..... 60
20- SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AÇISINDAN DAĞLARIMIZ VE DAĞ TURİZMİ.
(A.Kelkit, Ö.Demirel, A.E. Özel)..... 77
21- KAYSERİ İLİ'NİN TURİSTİK ÜRÜN ÇEŞİTLİLİĞİNİN ANALİZİ, TANITIM-TURİST PROFİLİNİN BELİRLENMESİ-PAZARLAMA. SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ. (M. Gürdal)..... 82
22- KAYSERİ İLİNİN YEMEK ALIŞKANLIKLARI VE KAYSERİ YEMEKLERİ.
(N. Budak, B.Çiçek,H. Şahin)..... 91
23- Kemer(Sarız) KÖYÜ ÇUVAL DOKUMLARI (Z.Şahin)..... 101
24- ERCİYES DAĞI VE ÇEVRESİNDE DİNİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR.
Şeyh Şaban Köyü: Şem'un el-gazi Örneği.(İ.Güllü)..... 112
25- YABANCI SEYYAHLARIN GÖZÜYLE ERCİYES DAĞI. (R.Adıbelli)..... 119
26- KAYSERİ ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE ERCİYES(M. Keskin)..... 132
27- ERCİYES ADI ÜZERİNE. (N.Özkan)..... 136
28- ERCİYES ve EFSANELERİ. (K. Altun)..... 138
29- ŞİİRİMİZDE ERCİYES. (A.Çavuşoğlu)..... 146
30- KENT, İMGE, ERCİYES. (B. Öztürk)..... 156
31- KİFOS (Lifos) DAĞI ANTİK HARABELERİ. (A. Çavuşoğlu)..... 157
32- KAYSERİ SARIMSAKLI OVASI YAĞIŞ VE YERALTISUYU İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ.
(M. Ardıçlıoğlu, H.M.Palancıoğlu, H.B.Kara)..... 160
33- ERCİYES ÜNİVERSİTESİ REKREASYON GÖLETİ SU POTANSİYELİNİN İNCELENMESİ.
(T.Haktanır, M. Ardıçlıoğlu, K. Arı)..... 167
34- ERCİYES DAĞI KIŞ TURİZM MERKEZİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLKESİNE DAYALI VERİ TABANI MODELİ İNCELEMESİ. (K.Demir, S.Çabuk, K.Durmuş)..... 173
35- TURİZM VE KENTSEL ALAN İLİŞKİSİNDE DOĞAL YAPININ ROLÜ İLE PLANLAMA ARASINDAKİ DENGENİN GEREKLİLİĞİ(Y. B. Ergen)..... 185
36- TURİZME DAYALI KALKINMADA KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİN ÖNEMİ "AMASRA ÖRNEĞİ".
(B.Yılmaz, E.Gökyer)..... 188
37- DAĞLAR, SAĞLIK VE ERCİYES (N. Dedeoğlu)..... 192
38- ERCİYES DAĞI'NIN DAĞ SPORLARI VE TURİZMİ BAKIMINDAN ÖNEMİ VE TIRMANIŞ ROTALARINDA MORFODİNAMİZM.(C. Kayacılar)..... 194
39- KAYSERİ İLİNİN PEYZAJ POTANSİYELLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.
(E. F.Dilek, B.Öztürk, M. Somuncu)..... 201
40- ERCİYES DAĞI'NIN TURİZM-REKREASYON POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİNDE ÖLÇÜT KARNELERİ METODUNUN UYGULANMASI. (F.Erduran)..... 209
41- EKOTURİZMİN YAŞANTIMIZDA Kİ GÖRÜNMEYEN ETKİLERİ. A. Öztopçu (Yürütücü)..... 215
42- ÇOCUKLARDA ÇEVRE BİLİNCİ VE DUYARLILIĞININ GELİŞTİRİLMESİ.(H. A. Başal)..... 225
43- ÇEVRE SORUNLARI KARŞISINDA ÇEVRE EĞİTİMİ VE SOSYOLOJİK BOYUTU.
(Y. Erjem)..... 234
44- KÜÇÜK ÇOCUKLARA ÇEVRE YOLU İLE COĞRAFYA ÖĞRETİMİ. (H.Güleç..... 240
45- EĞİTİM, KÜRESELLEŞME, KÜLTÜR ETKİLEŞİMİ.
(R.Ilgar, H. Güleç)..... 246
46- OKULLARIMIZDA ETKİLİ ÇEVRE EĞİTİMİ VE GELİŞMİŞ BAZI ÜLKELERDEN ÖRNEKLER.
(F.Öner, M. Aslan)..... 252

nı kent merkezi, turizm danışma merkezlerinde ya da İl web sayfasında veri bankası şeklinde sorgulanarak; her türlü bilgiye erişilen sisteme dönüştürülmelidir.

• Böyle bir tanıtım ve İl'in doğal - kültürel peyzaj potansiyellerinin turistik amaçlarla değerlendirdiği alternatifli turizm rotaları ile Kayseri İli'nin turistik kalkınması sağlanacaktır.

• Bu turistik kalkınma planlandığı şekilde gerçekleştirildiğinde ekolojik sisteme duyarlı olarak, geleneksel yapının da korunduğu bir şekilde gerçekleşecektir.

Harita 6. Kayseri İli'nin ekolojik ağ yapısı (EK 1'de)

KAYNAKLAR

Alemdar, H. 2000. 'Kayseri Tarihi Kent Peyzajındaki Dini Mimari Örnekleri', Bitirme Ödevi (Doç. Dr. Nevin Akpınar), A.Ü.Z.F. Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.

Anonim, 1995. Kayseri, Kayseri Valiliği Kültür Sanat ve Turizm Vakfı (KAYSAV) Yayınları: 4, ISBN: 975-959-96-0-0, Ajans Türk Matbaacılık Sanayi A.Ş., Ankara.

Anonim, 1996. 'Kayseri İli Arazi Varlığı', T.C. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İl Rapor No: 38, Ankara.

Anonim, 2001. Kayseri Kentiçi ve Yakın Çevre Ulaşım Etüdü İle Raylı Sistem Avan Projesi ve Fizibilite Etüdü Hazırlanması. Kayseri Büyükşehir Belediyesi APK Daire Başkanlığı. Kayseri.

Anonim, 2002. Kayseri İl Çevre Durum Raporu. Kayseri Kocasinan Belediyesi Yayını. Kayseri.

İmamoglu, V., 1992. Geleneksel Kayseri Evleri. Halkbank Kültür Yayınları, Ankara.

Kahraman, G.N., 1999. 'Kayseri Kentsel Gelişme Alanının Peyzaj Planlama Kapsamında Değerlendirilmesi', Ç.Ü.Z.F. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Adana."

Somuncu, M. 1993. Kayseri-Sarımsaklı Ovası ile Çevresinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Aanbilim Dalı. Ankara.

Somuncu, M. 1996., "Palas Ovasında Coğrafya Gözlemleri", Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı:5, s: 183-212.

Somuncu, 1996., "Kayseri'de Bağcılık", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı:12, s: 107-133.

Yıldız, M. 'Kayseri ve Talas Evlerinin İncelenmesi', A.Ü.Z.F. Fen Bilimleri Enstitüsü, Türk Bahçe Sanatı Dersi (Prof.Dr. Nur Sözen) A.Ü.Z.F. Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.

Yazara Yöneltilen Sorular:

1. Kayseri'de pansiyonculuğu uygulanabilir buluyor musunuz?

2. Bitki örtüsü ile peyzaj arasındaki yapısal ilgiyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

3. Kayseri için daha uzun bir gözlemden sonra değerlendirme uygun olmaz mı?

4. Bölgenin jeomorfolojisine uygun bitki örtüsü nasıl belirlenebilir?

ERCİYES DAĞI'NIN TURİZM-REKREASYON POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİNDE ÖLÇÜT KARNELERİ METODUNUN UYGULANMASI

Dr. Füsun Erduran

Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü,Ankara.

Giriş

Orta Anadolu'nun en yüksek zirvesini oluşturan Erciyes Dağı (3917m) Kayseri İli'nin 20 km. güneyinde, Develi İlçesi'nin hemen kuzeyinde yer alan, dördüncü zamanda sönmüş, genç bir volkan dağıdır

Erciyes Dağı, dağcılık sporu ve kış turizmine sunduğu olanakları yanısıra yakın çevresinde sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerlerinin zenginliği ile de turizm ve rekreasyonel açıdan ile uluslararası önemli bir bölgedir. Tarihi ipek yolunun Kayseri'den geçmesi ve bölgede farklı dönemlere ait tarihi ve dini yapıların bulunması, kültür turizmine de olanak sağlamaktadır.

Son yıllarda doğa turizmine ve alternatif turizm faaliyetlerine ilginin hızla artması ile birlikte Erciyes Dağı'nın kullanım potansiyelinin de arttığı görülmektedir. Kullanım yoğunluğunun hızlı artışının Erciyes Dağı ve yakın

çevresinin özgün yapısına zarar vermemesi için koruma ve kullanım ilkeleri belirlenerek bu doğrultuda gelişimi sağlanmalıdır. Böylece, alanın doğal yapısını ve yaşam tarzını bozmadan, sürdürülebilir bir yaklaşımla turizm ve rekreasyonel kullanıma sunulabilmesi mümkün olacaktır.

Bu amaçlarla Erciyes Dağı'nda uzun süreli gelişim kararlarında, planlamalarda ve alanda yer verilecek her türlü kullanımda korunma ilkeleri göz önünde bulundurularak alanın kullanım potansiyelinin belirlenmesi gereklidir.

Erciyes'de yapılacak uzun süreli gelişim ve kullanım kararlarında ölçüt karneleri yönteminin kullanılması, koruma-kullanım ilkeleri doğrultusunda kullanılabilir turizm potansiyelinin belirlenmesini sağlayacaktır.

Ölçüt Karneleri Metodunun Kullanımı

Ölçüt karneleri metodu, turizm ve rekreasyon potansiyelini somut değerlere indirgeyerek doğal/kültürel değerlerin korunması ilkesini dikkate alır. Bu metodun kullanımı ile Erciyes Dağı'nın sahip olduğu turizm ve rekreasyon potansiyelinin daha nesnel bir şekilde ortaya konulabilmesi sağlanacaktır. Ölçüt karneleri ile alanın doğal ve kültürel kaynakları hesaplanarak turizm-rekreasyonel gelişiminde göz önünde bulundurulması gerekli ilkeler, farklı meslek gruplarından uzman kişilerin de görüşleri alınarak somut olarak belirtilmektedir (Kalem 2001).

No	A) DOĞAL ÖLÇÜTLER	Ağırlık katsayısı	No	B) KÜLTÜREL ÖLÇÜTLER	Ağırlık katsayısı
1	Coğrafi konum				
2	Jeomorfoloji-Yüzey şekilleri		10	Tarih ve kültür	
3	Jeolojik oluşumlar		11	Sosyo ekonomik yapı	
4	Sismolojik koşullar		12	Rekreasyon alanları	
5	Toprak ve yeraltı zenginlikleri		13	Koruma alanları	
6	İklim koşulları		14	Çevre sorunları	
7	Hidrolojik durum		15	Arazi kullanımı	
8	Bitki örtüsü		16	Ulaşım ve iletişim	
9	Yabani hayvan varlığı		17	Enerji ve altyapı	

Ölçüt karneleri yöntemi, esas olarak birbirine karşıt iki eksen olan "Kullanım ve Koruma Değerleri"nin belirlenmesine bağlıdır. Her iki değer yüzde olarak ifade edilmekte ve aralarındaki fark (pozitif veya negatif) doğal/kültürel değerlerin korunması açısından "Turizm Potansiyeli" ni yani "Kullanılabilir Turizm Kapasitesi" ni oluşturmaktadır. Bu yöntemde bir alanın toplam "Kullanım" ve "Koruma" değerleri ile "Kullanılabilir Turizm Potansiyelinin" belirlenebilmesi için turizmin nesnel koşullarını oluşturan ve korumayı etkileyen doğal ve kültürel etkenler ölçüt karneleri yoluyla tek tek irdelenmektedir. Bu etkenler Erciyes Dağı ve çevresi için ana başlıkları ile şöyle belirlenebilir:

- Coğrafi konumun sunduğu avantajlar ve dezavantajlar;
- Yüzey şekillerinin (dağlar, ovalar, kıyılar, vadiler, vs) turistik kullanım açısından elverişliliği ve duyarlılığı;
- Jeolojik yapı, sismolojik durum ve toprak koşulları açısından turistik kullanım olanakları ve koruma ihtiyacı;
- İklimsel koşulların yarattığı olanaklar;
- Hidrolojik özelliklerin (termal kaynaklar, akarsular, göller, vs) turistik kullanım açısından elverişliliği ve duyarlılığı;
- Doğal bitki örtüsü ve hayvan varlığı açısından turistik kullanım olanakları ve koruma ihtiyacı;

•Doğakorumaverekreasyonalanlarınınsunduğu turistik kullanım olanakları ve koruma ihtiyacı;

• Tarihsel değerlerin turistik kullanım ve koruma açılarından önemi;

• Sosyo-ekonomik koşulların (demografi, ekonomi, turizm sektörünün durumu, eğitim, sağlık, vs) turistik kullanım açısından uygunluğu; mevcut olanakların yeterliliği;

• Arazi kullanımının (orman, tarım, yayla, mera, yerleşim, vs) turizm açısından uygunluğu;

• Teknik altyapının (ulaşım, iletişim, şehircilik, elektrik, su, kanalizasyon, vs) turizm açısından uygunluğu ve yeterliliği;

• Folklorik değerlerin (halk oyunları, mimari, geleneksel yaşam tarzı, el sanatları, yöresel giyim, vs) turizm açısından kullanım olanakları ve korunma ihtiyacı;

• Sosyal ve kültürel yaşamın (sivil örgütlenme, sinema-tiyatro, festivaller,sanat, spor, basın-yayın, dinsel değerler, vs) turizm açısından sağladığı olanaklar;

• Kültürel Koruma Alanlarının (Kentsel Sitler, Dünya Mirası Alanları, vs) sunduğu turistik kullanım olanakları ve koruma ihtiyacı.

Bu yöntemin, Erciyes Dağı'na uygulanmasında; alan, karasal bölgede yer aldığından ve bölgenin niteliklerinden dolayı çizelge 1 de belirtilen ölçütlerin değerlendirilmesi öngörülmektedir.

Çizelge 1: Turistik potansiyeli oluşturan ölçütler ve ağırlıkları

Bu doğal ve kültürel ölçütler, bir alanın gerek turistik potansiyelinde gerekse koruma değerinde aynı ağırlıkta pay sahibi değildir. Her ölçütün ağırlık oranının nesnel bir biçimde tespit edilebilmesi için konu ile ilgili meslek grubundan uzman kişilere uygulanan anket çalışmasının sonuçlarından yararlanılacaktır.

Anket soruları ile alanı kullanan kişilere yöneltilen sorular şöyledir:

a- Bireysel özelliklerinin belirlenmesine yönelik sorular: yaşı, mesleği, yaşadığı şehir.

b-Alan kullanımını ile ilgili sorular: Alana geliş zamanı, süresi; alanda kalma süresi, şekli; alanın rekreasyon olanakları, rekreasyonel kullanımların ve ünitelerin durumu ile ilgili sorular.

c- Alanın doğal kültürel kaynak değerlerinin kullanıcı açısından öneminin belirlenmesine yönelik sorular (aşağıda detayları ile açıklanmıştır). Burada alınan cevapların değerlendirilmesi sonucu her bir kaynak değeri açısından ağırlık katsayıları hesaplanmaktadır.

Aşağıda belirtilen doğal ve kültürel kaynak değerlerinin sizin için önemlerini belirtiniz.

A) Parkın turistik açıdan coğrafi konumu ve bulunduğum yere uzaklığı;

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

B) Parkın jeomorfolojik özellikleri (dağları, ovaları, vadileri, akarsuları, vs.)

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

C) Parkın jeolojik oluşumları (kaya dokusu, mağaraları)

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

D) Park'ın deprem riski;

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

E) Park'ın toprak koşulları ve yeraltı zenginlikleri;

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

F) Park'ın iklim koşullar (hava sıcaklığı, yağmur, kar, bulutluluk, güneşlenme, bağıl nem, rüzgar vs.);

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

G) Park'ın hidrolojik durumu (akarsu, göller);

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

H) Park'ın doğal bitki örtüsü (orman, orman altı bitkileri, çayırlık) zenginliği;

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

I) Yabani hayvan varlığı;

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

Ölçütün Numarası ve Konusu Ölçütün Ağırlık Katsayısı		Alan Değeri
Puan	**I. Kullanım Değeri ile ilgili göstergeler**	
-	Değerlendirme konusu ölçütün alan için geçerli olmaması durumu.	
1	Değerlendirmeye konu olan ölçütün, alanda çok az miktarda bulunması (nicel); turistik etkinlikler için sunduğu olanakların çok az elverişli olması, peyzaj değerinin çok düşük olması (nitel) durumu.	
2	Değerlendirmeye konu olan ölçütün, alanda sınırlı miktarda bulunması (nicel); turistik etkinlikler için sunduğu olanakların sınırlı düzeyde elverişli olması, peyzaj değerinin orta düzeyde olması (nitel) durumu.	
3	Değerlendirme konusu ölçütün, alanda bol miktarda bulunması (nicel); turistik etkinlikler için sunduğu olanakların elverişli olması, peyzaj değerinin yüksek olması (nitel) durumu.	
4	Değerlendirmeye konu olan ölçütün, alanda çok fazla miktarda bulunması (nicel); turistik etkinlikler için sunduğu olanakların çok elverişli olması, peyzaj değerinin olağanüstü olması (nitel) durumu.	
Kullanım Değeri		x
Ağırlıklı Kullanım Değeri (Kullanım Değeri x Ölçütün Ağırlık Katsayısı)		xi
Puan	**II. Koruma Değeri ile ilgili göstergeler**	
-	Değerlendirme konusu ölçütün alanda bulunmaması durumu.	
1	Değerlendirmeye konu olan ölçütün, alanda çok fazla miktarda bulunması (nicel); tehdit altında olmaması; her türlü turistik etkinliği tolere edebilecek düzeyde olması; kullanmanın korumadan daha önemli olması (nitel) durumu	
2	Değerlendirmeye konu olan ölçütün, alanda bol miktarda bulunması (nicel); sınırlı bir tehdit altında olması, turistik etkinlikleri belli bir ölçüde tolere edebilecek düzeyde olması; doğa korumanın da önemli olması durumu.	
3	Değerlendirmeye konu olan ölçütün, alanda az miktarda bulunması (nicel); tehdit altında olması, sınırlı bir ölçüde tolere edebilecek düzeyde olması; doğa korumanın kullanımdan daha önemli olması durumu.	
4	Değerlendirmeye konu olan ölçütün, alanda çok az miktarda bulunması (nicel); çok yönlü tehdit altında olması, turistik etkinliklere karşı çok duyarlı olması, korumanın kullanmadan çok daha önemli olması (nitel) durumu.	
Koruma Değeri		y
Ağırlıklı Koruma Değeri (Koruma Değeri x Ölçütün Ağırlık Katsayısı)		yi
Kullanılabilir Turistik Potansiyel (Kullanım Değeri-Koruma Değeri)		z
Ağırlıklı Kullanılabilir Turistik Potansiyel (Ağırlıklı Kullanım Değeri-Ağırlıklı Koruma Değeri)		zi

İ) Rekreasyon alanları (kamping, piknik alanı, dinlenme yerleri);

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

J) Park'ın çevre sorunları;

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

K) Arazi kullanım (orman, yayla, tarım, yerleşim vb.);

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

L) Park'taki ulaşım ve iletişim;

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

M) Enerji ve su altyapısı;

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

N) Park alanı ve çevresindeki sosyal davranışlar (geleneksel yaşam tarzı, konukseverlik, vb.);

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

O) Park'ın sosyo-kültürel yaşamı (sivil örgütlenme, yerel basın-yayın, sportif ve kültürel etkinlikler vb.);

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

Ö) Park yakın çevresindeki kültürel mirasın korunması için ayrılmış koruma alanları (kentsel sit, tarihi sit, dünya mirası alanları);

I. Önemsiz II. Önemli III. Çok önemli

Anketin "c" bölümünde her bir ölçütün önem derecesi ile ilgili sorular yöneltilmiş ve üç seçenekli yanıtlar sunulmuştur. "Önemli" seçeneği (1) puan, "çok önemli" seçeneği (2) puan, "önemsiz" seçeneği ise (0) puanla değerlendirilmiştir. Anketlerden alınan cevaplara göre her bir ölçütün ağırlık katsayısı aşağıdaki formülle hesaplanmıştır (Kalem 2001):

$$a = \frac{(n0 \times 0) + (n1 \times 1) + (n2 \times 2)}{N}$$

a: ağırlık katsayısı

n: anketlerde ilgili seçenek için alınan yanıt sayısını (n0:önemsiz, n1: önemli, n2: çok önemli)

0: "önemsiz"; 1: "önemli"; 2: "çok önemli " seçeneğinin puanını

N: anketlerden alınan toplam yanıt sayısını (n0+n1+n2) göstermektedir.

Alanın bir ölçüt açısından "turistik kullanım", "koruma" ve "kullanılabilir turistik potansiyeli" ile ilgili değerlendirmesinin yapılması için "Ölçüt Karneleri" düzenlenmektedir (çizelge 2.). Her bir ölçüt için elde edilen "kullanılabilir turistik potansiyel" ve "ağırlıklı kullanılabilir turistik potansiyel" değerleri daha sonra grafik haline dönüştürülerek yorumlanması kolaylaştırılmıştır. Bu değerler toplanarak alanın "toplam kullanılabilir turistik potansiyel değeri" ve "ağırlıklı kullanılabilir turistik potansiyel değerleri" elde edilecek ve böylece istendiğinde başka alanlarla da karşılaştırılması kolay olacaktır. Bu yönteme göre ağırlık puanlarının hesaplanmasında her bir ölçüt tek başına ele alınmıştır.

Çizelge 2. Ölçüt karnesi (Kalem 2001).

Her ölçüt için yukarıda olduğu gibi düzenlenen karnede alanın koşulları, tanımlanan gösterge kategorilerinden hangisine en yakın durumda ise, alan o kadar puan almaktadır. Daha sonra bu puanlar, ilgili ölçütün ağırlık katsayısı ile çarpılarak, "ağırlıklı kullanım" ve "ağırlıklı koruma " değerleri elde edilmektedir. "Koruma değeri"nin, "kullanım değeri"nden çıkarılması, o ölçüt açısından alanın "kullanılabilir turistik potansiyeli"ni ortaya koymaktadır.

Subjektiviteden kaçınmak için gösterge kategorilerinin olabildiğince az ve koruma ile kullanma arasında bir karşılaştırma yapılmasına olanak verecek sayıda tutulması gerekmektedir. Bu bakımdan esnek bir kullanım/koruma karşılaştırmasına olanak veren dört gösterge kategorisi kabul edilmiştir. Yöntemde mümkün olduğunca değerlendirmeyi kolaylaştırmak, subjektifliği azaltmak, benzer ölçütler arasında mantıksal bir bütünlük (anlam bütünlüğü) sağlamak amacıyla, benzer nitelikteki ölçütlerle ilgili göstergeler standart bir şekilde formüle edilmeye çalışılmıştır (Kalem 2001).

Ölçütler ve göstergeler, nicel (ölçülebilir) değerler olabileceği gibi, nitel (yorumlanabilir) değerleri de içerebilir. "Nicel" ölçütler ve göstergeler (ör. akarsuların uzunluğu, dağlık alanların genişliği), istatistik veriler, haritalar, anketler yada bilimsel araştırmalarla desteklenmektedir. "Nitel" ölçütler (ör. doğal güzellik) için ise, konu ile ilgili kişilerin yada otoritelerin yorumlarına, anket sonuçlarına başvurulmakta; görsel materyal (fotoğraf gibi) kullanılmaktadır.

Ölçütler arasında, ölçütün karakterinden kaynaklanan bazı farklılıklar bulunabilmektedir. Bazı ölçütler, hem "kullanma" hem "koruma" boyutuna sahipken, bazıları tek boyutludur; yani koruma yada kullanma yönü ile değerlendirilebilmektedir. Örneğin, dağlar, hem kullanma hem de koruma boyutları ile değerlendirilebildiği halde, iklim yalnızca kullanım açısından dikkate alınabilmektedir. Çünkü iklimin, alanın koruma değeri üzerinde bir etkisi yoktur. Bu nedenle, iklim açısından bir alanın

"kullanma değeri" aynı zamanda "kullanılabilir turistik potansiyeline" eşittir. Bütün ölçütlerden elde edilen puanların toplamı, alanın genel durumunu ortaya koymaktadır. Toplam puanın belirli bir baza (yüzde gibi) indirgenmesi, istendiğinde farklı alanlar ile arasında karşılaştırma olanağı sağlayacaktır.

"Koruma" söz konusu olduğunda, doğal değerlerin korunması arasında koruma ve kullanım faktörlerinin doğasından kaynaklanan bazı farklılıkların bulunduğunu unutmamak gerekmektedir. Doğal değerlerin korunmasında bu, daha çok "olduğu gibi muhafaza etmek", "insan müdahalesinden olabildiğince uzak tutmak" anlamına gelmektedir. Buna karşılık, kültürel değerler zamanla çeşitli etkiler sonucu kullanılmaktan değil, tam tersi kullanılma şansını yitirmekten dolayı aşınmakta yada tamamen ortadan kalkabilmektedir. Örneğin, egemen kültür nedeniyle geleneksel yaşam tarzı, insan ilişkileri, folklor, geleneksel mimari gibi kültürel değerlerin kaybolması. Bunun için kültürel değerlerin korunması insan müdahalesini gerektirebilmektedir. Yani kültürel değerler kullanıldıkça yaşama şansı bulabilmektedir. Bu nedenle kültürel değerlerin korunması kavramı, aktif bir "yaşatma" çabasını da içermektedir (Kalem 2001).

Alanın genel "kullanılabilir turistik potansiyeli" (Z) ni hesaplayabilmek için; önce her bir ölçüt için hesaplanan "kullanılabilir turistik potansiyel" değerleri toplanır (∑Z). Bu alan için elde edilebilecek maksimum değere (∑Zmax) göre yüzdesi ile bulunur. Bunu formül şekline dönüştürürsek (Kalem 2001):

$$\sum Z = z1+z2+z3+...+zn$$

$$Z = (\sum z/\sum zmax) \times 100$$

Alanın genel "kullanılabilir turistik potansiyeli" (Z)'nin belirlenmesinin diğer bir yolu da, alanın yüzdeye indirgenmiş " kullanım" değerinden (X), yine " koruma" değerinin (Y) çıkarılmasıdır (Kalem 2001):

$$X = (\sum x/(\sum xmax) \times 100 \text{ (\% olarak)}$$

$$Y = (\sum y/(\sum ymax) \times 100 \text{ (\% olarak)}$$

$$Z = X - Y$$

X: Alanın " kullanım" değerini

Y: Alanın " koruma" değerini

Z: Alanın "kullanılabilir turistik potansiyeli"ni

x: Her bir ölçüte göre alanın "kullanım" değerini

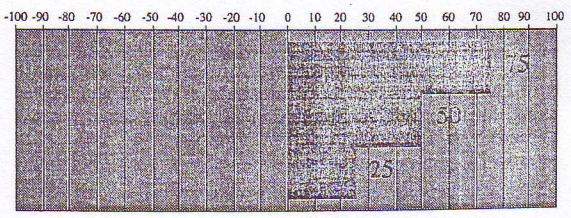
y: Her bir ölçüte göre alanın "koruma" değerini

∑xmax, ∑ymax, ∑zmax: Ölçütlerin alabilecekleri maksimum kullanma (∑xmax), koruma (∑ymax) ve kullanılabilir turistik potansiyel (∑zmax)" değerlerinin toplamını ifade etmektedir.

Bir alanın değerlendirilmesinde ölçütlerin "kullanım"dan ve "koruma"dan alabileceği maksimum değerlerin toplamının (∑xmax) ve (∑ymax) = 100 olduğu varsayılsın. Alanın "kullanım" değerleri toplamı (∑x)=75; "koruma" değerleri toplamı (∑y)=50 olsun. Bu durumda, alanın "kullanım değeri" (75/100) x 100 = %75; "koruma değeri" (50/100) x 100 = %50 ve "kullanılabilir turizm potansiyeli" ise (Z)=-75-50=25 olacaktır (şekil 1).

Bu örneğe göre, alanın yüksek bir turistik kullanım potansiyeline sahip olmasına karşın (%75), koruma faktörünün de dikkate alındığı bir durumda bu potansiyelin ancak üçte birinin (%25) kullanılabileceği anlaşılmaktadır. Bu durumda, bütün doğal ve kültürel değerlerin turizmin hizmetine sunulması yerine, ölçütler gözden geçirilerek, alanda "kullanılabilir turistik potansiyel" ile öne çıkan ölçütlere ağırlık veren bir turizm politikası izlenmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Şekil 1."Kullanım" değerinin, "Koruma" değerinden yüksek olması durumunda

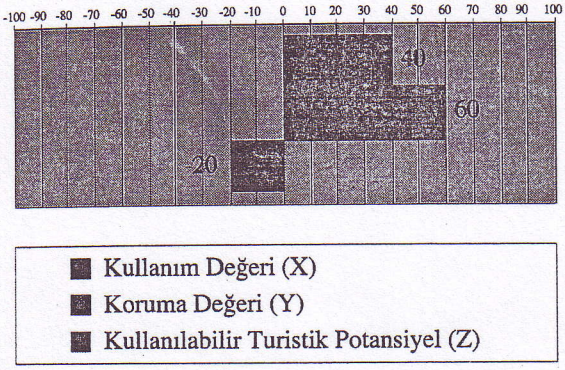

"Kullanılabilir Turistik Potansiyel"

Yukarıda verilen örnek, Kullanım Değerinin (X), Koruma Değerinden (Y) yüksek olması varsayımına dayanmaktadır. Bu durumda Kullanılabilir Turistik Potansiyel (Z), pozitif bir

değer olarak ortaya çıkmaktadır. (Z)'nin pozitif bir değer olarak elde edilmesi, alanda belirli bir ölçüde de olsa turistik amaçla kullanılabilecek bir potansiyelin bulunduğunu gösterir. Buna karşılık, verilen örnekteki durumun tersine, Kullanım Değerinin (X), Koruma Değerinden (Y) daha küçük olabileceği, dolayısıyla Kullanılabilir Turistik Potansiyel (Z)'in, negatif bir değer olarak ortaya çıkabileceği yerlerle karşılaşmak da olasıdır (şekil 2). Bu durumda, alanın turistik amaçla kullanımı düşünülemez, koruma daha öncelikli duruma geçer (Kalem 2001).

Şekil 2. "Koruma" değerinin, "Kullanım" değerinden yüksek olması durumunda

"Kullanılabilir Turistik Potansiyel"

Değerlendirmenin, ölçütlerin ağırlık katsayıları dikkate alınarak yapılması durumunda ise, "kullanım" ve "koruma" değerleri ile "kullanılabilir turistik potansiyel" değerleri ağırlıklı olarak elde edilir. Bu durumda;

KAYNAKLAR

Kalem, S. 2001. Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunabilmesi İçin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem Yaklaşımı ve Kastamonu İli Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinde Uygulanması. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Bölümü. Doktora Tezi. Ankara.

Erduran, F. 2003. Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın Koruma ve Kullanım İlkeleri Açısından Turizm- Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Bölümü. Doktora Tezi. Ankara.

Yazara Sorular:

1.Ölçüt karneleri kullanılan örnekler var mı?

2.Arazi etüdlerinin yapılması, sosyal ve kültürel yapının anket çalışmaları ile ortaya çıkarılması bu çalışmaya katkı sağlamaz mı?

3.Ölçüt karnelerinin kullanımı kamu yararı sağlar mı?

EKOTURİZMİN YAŞANTIMIZDA Kİ GÖRÜNMEYEN ETKİLERİ

Arş.Gör. Aslı(Yürütücü) Öztopçu
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi TOİYO. ESKİŞEHİR

Giriş

Dünyadaki gelişmeler, 1980 sonrası oluşan hızlı gelişim, turizm faaliyetlerinin doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki olumsuz etkileri, kendi alanını da, dünyayı da gelecekte etkilerin artmaması ya da yok olmaması için alternatif turizm denilen farklı isimlerle adlandırılan turizm çeşitlerine yöneltmiştir. Bunlardan birisi de ekoturizmdir.

Geçmişte turizm yatırımcılarının, turizmi sadece ekonomik fayda sağlamak amacıyla turizm sektörüne girmeleri, çevresel ve sosyokültürel faktörleri gözönünde bulundurmamaları olumsuz etkileri artırmıştır. Ekoturizmin gelişmesi de çok eski değildir. Uluslararası kuruluşlar ekoturizm kavramını turistlerin ana amacının doğayı gözetmek ve takdir etmenin oluşturduğu doğal çevre ve kültürel miras üzerinde en az etki yaratan ve değerlerin korunmasına katkıda bulunan bütün turizm türlerine yansıtmak için kullanmaya karar vermiştir.

Özellikle Birleşmiş Milletler(BM)'in 2002 yılını Dünya Ekoturizm Yılı olarak kabul etmesiyle; ekoturizmin büyük oranda ekonomik gelişme potansiyeline sahip alanlarda giderek artan bir önem kazanması, geliştirildiği zamanda da doğal çevrenin korunması için güçlü bir araç olma özelliği arz etmesi nedenleri önemli bir rol oynamıştır.